

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valvottu käyttötila huumeita käyttäville

JOHDANTO

Vireilletulo

Valvottu käyttötila huumeita käyttäville (KAA 3/2023 vp): Asia on saapunut valiokuntaan.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- lakivaliokunta LaVL 14/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- aloitteen tekijöiden edustaja, kohtaavan työn päällikkö Annuska Dal Maso
- neuvotteleva virkamies Elina Kotovirta, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Sini Nieminen, oikeusministeriö
- poliisiylitarkastaja Sami Nevalainen, sisäministeriö
- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutetun toimisto
- rikostarkastaja Kimmo Sainio, Helsingin poliisilaitos
- poliisipäällikkö Ilkka Koskimäki, Itä-Uudenmaan poliisilaitos
- poliisitarkastaja Kari Siivo, Poliisihallitus
- professori Kimmo Nuotio, Helsingin yliopisto
- erityisasiantuntija Sanna Kailanto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- asumis-, kriisi- ja päihdepalvelujen johtaja Mikko Tamminen, Helsingin kaupunki, Sympis
- ylilääkäri, linjajohtaja Markku Kuisma, HUS-yhtymä
- ylilääkäri Kaisa Kuurne, HUS-yhtymä, Riippuvuuspsykiatrian poliklinikka, Psykiatriakeskus
- Manager Rasmus Christiansen, The Men's Home
- Psychiatric Nurse Christina Livgard, Municipality of Oslo
- suunnittelija Jenny Kaasinen-Wickman, A-klinikkasäätiö sr
- projektipäällikkö Robert Koski, Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr
- nuorten palveluiden päällikkö Päivi Malmivaara, Sininauhasäätiö
- yksikön päällikkö Kim Kannussaari, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
- professori Kimmo Grönlund, Kansalaisparlamentti
- professori Kaisa Herne, Kansalaisparlamentti
- kehittämisjohtaja Jussi Salo, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- terveyspolitiikan asiantuntija Lauri Vuorenkoski, Suomen Lääkäriliitto ry

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp

- työvoimapolitiittinen asiantuntija Mervi Flinkman, Tehy ry
- Ex-Senator Vernon White

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Helsingin kaupunki
- Kymenlaakson hyvinvointialue
- Lahden kaupunki
- Pirkanmaan hyvinvointialue
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
- Päijät-Hämeen hyvinvointialue
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

KANSALAISALOITE

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan, että lainvalmistelu huumausaineiden käyttötilakokeilun mahdollistamiseksi käynnistetään mahdollisimman pian. Huumeiden käyttötilat ovat valvottuja tiloja, joissa sallitaan huumausaineiden käyttö puhtaissa ja valvotuissa olosuhteissa. Huumausaineiden hallussapitoa ja käyttöä koskevien kriminalisointien on katsottu estävän käyttötilojen kokeilun ja vakiinnuttamisen Suomessa. Aloitteen mukaan valmisteltavassa lainsäädännössä tulisi rikosoikeudellisen sääntelyn yhteydessä ja sen ohella ottaa huomioon myös henkilökunnan oikeudet ja velvollisuudet.

Valtioneuvoston huumausainepoliittisen periaatepäätöksen tavoitteena on lisätä matalan kynnyksen palveluita ja niiden saatavuutta. Aloitteen mukaan useat tutkimukset ja selvitystyöt niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla tukevat näkemystä, jonka mukaan valvotut käyttötilat tuovat hyötyjä pistämällä huumeita käyttäville. Lisäksi tuodaan esiin, että tutkimusten mukaan valvotut käyttötilat vähentävät häiriöitä julkisissa tiloissa ja pistovälineistä aiheutuvia ympäristöhaittoja. Tutkimusnäytön mukaan käyttötilat eivät myöskään lisää huumeiden pistämistä, huumekauppaa tai rikollisuutta lähiympäristössä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Huumeiden käyttötilat ovat palvelumuoto, joissa huumeiden käyttäjät voivat käyttää laittomia päihteitä terveydenhuollon työntekijän valvonnassa ja vähemmän haitallisesti kuin kadulla ja muissa valvomattomissa tiloissa. Niissä myös ohjataan huumeiden käyttäjiä vähemmän haitallisiin käyttötapoihin ja annetaan puhtaita pistovälineitä, jolloin pistovälineiden yhteiskäytöstä johtuva infektioiden (etenkin HIV ja hepatiitti C) leviäminen vähenee. Terveydenhuollon henkilökunta on välittömästi saatavilla, jos yliannostuksia tapahtuu.

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp

Ensimmäinen huumeiden käyttötila perustettiin Sveitsin Berniin jo lähes 40 vuotta sitten vuonna 1986. Tällä hetkellä Euroopassa käyttötiloja on yhteensä noin 100 ja ainakin 12 maassa: Hollannissa, Saksassa, Espanjassa, Tanskassa, Kreikassa, Ranskassa, Norjassa, Islannissa, Belgiassa, Portugalissa, Luxemburgissa ja Sveitsissä. Euroopan ulkopuolella käyttötiloja on ainakin Australiassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa.

Lakivaliokunta on lausunnossaan (LaVL 14/2024 vp) käsitellyt käyttötilojen perustamista toimialansa mukaisesti rikosoikeudellisen sääntelyn näkökulmasta. Huumausaineiden käyttötiloista ei ole Suomessa nykyisin sääntelyä. Voimassa oleva sääntely myös estää käyttötilojen perustamisen. Huumausaineiden hallussapito ja käyttö on huumausainelain (373/2008) 5 §:n 1 momenttiin sisältyvän yleiskiellon mukaan kielletty. Kiellosta voidaan kuitenkin lainkohdan mukaan poiketa lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa sekä teollisen käytön tarkoituksissa siten kuin niistä erikseen huumausainelaissa tai muualla laissa säädetään.

Rikoslain (39/1889) mukaan huumausaineiden käyttö ja hallussapito ovat rangaistavia tekoja. Rangaistavuudesta säädetään rikoslain 50 luvussa. Lisäksi rikokseen sovelletaan yleisiä avunantoa ja yllytystä koskevia rikoslain 5 luvun säännöksiä. Rikoslain 50 luvussa säädetään myös toimenpiteistä luopumisesta. Luvun 7 §:n mukaan huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta samassa luvussa säädetystä rikoksesta voidaan sen lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa tai tässä laissa säädetään, jättää syyte nostamatta tai rangaistus tuomitsematta myös silloin, jos epäilty rikosta tai rikosta on huumausaineen määrä ja laatu, käyttötilanne sekä olosuhteet muutoinkin huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Syyte voidaan myös jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksesta epäilty tai tekijä on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.

Esitutkinta puolestaan saadaan esitutkintalain 3 luvun 9 §:n mukaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä. Lisäksi esitutkintalain 10 luvun 3 §:n mukaan poliisi tai tutkinnanjohtajana toimiessaan syyttäjä voi antaa rikoksesta epäiltynä olleelle suullisen tai kirjallisen huomautuksen, jos esitutkinta lopetetaan 3 luvun 9 §:n nojalla.

Lakivaliokunta on lausunnossaan (s. 3—6) käsitellyt käyttötiloja myös EU-oikeuden ja kansainvälisen oikeuden näkökulmasta sekä tarkastellut muiden maiden käyttötiloja koskevia sääntelyratkaisuja. Lausunnon mukaan kansainväliset huumausaineyleissopimukset tai EU-lainsäädäntö eivät muodosta estettä huumausaineiden käyttöhuonekokeilulle.

Lakivaliokunta ei lausunnossaan (s. 2) ota kantaa siihen, tulisiko kansalaisaloitteessa ehdotettua lainvalmistelua huumausaineiden käyttötilojen kokeilemiseksi käynnistää, koska ehdotus liittyy pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon alaan. Lausunnon (s. 8) mukaan Suomen huumausainepolitiikka on pitkään perustunut huumeiden käytön ja hallussapidon laajaan kieltoon ja rangaistavuuteen. Toisaalta on myös ymmärretty tarve tuki- ja hoitotoimenpiteille ja korostettu sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteiden ensisijaisuutta. Lausunnon (s. 8) mukaan kansalaisaloitteessa ehdotettu käyttötilakokeilu edellyttää huolellista pohdintaa suhteessa siihen, että huumausaineiden käyttö ja hallussapito on huumausainelain 5 §:n 1 momentin mukaan kielletty ja rikoslain 50 luvussa säädetyn mukaisesti rangaistavaa.

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp

Valvottujen käyttötilojen tavoitteet, hyödyt ja riskit

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan käyttötilojen ensisijainen tavoite olisi estää huumeiden käytön aiheuttamia yliannostuskuolemia, vähentää kuolleisuutta, ehkäistä veriteitse tarttuvien tautien leviämistä ja epähygienisestä pistämisestä aiheutuvia vaikeita komplikaatioita ja näistä erikoissairaanhoidolle koituvaa taakkaa sekä yhteiskunnalle aiheutuvia merkittäviä kustannuksia ja lisäksi pienentää yleistä sairastavuutta.

Toinen tavoite on huumeita käyttävien ihmisten ohjaaminen päihdehoitoon, muihin haittoja vähentäviin palveluihin sekä yleisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Käyttötiloihin hakeutumalla huumeita käyttävät ihmiset saisivat myös sosiaalista tukea ja mahdollisuuden rakentaa luottamuksellisia suhteita sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa, mikä osaltaan vähentäisi huumeiden käyttöön liittyvää häpeäilemää ja edistäisi huumeita käyttävien ihmisten integroitumista yhteiskuntaan. Käyttötiloilla voisi näin ollen olla huumeiden käyttäjien elämänlaatua parantavia vaikutuksia.

Käyttötilojen tarkoituksena on tavoittaa etenkin vakavasti syrjäytyneitä suonensisäisiä huumeita käyttäviä ihmisiä ja ohjata heitä muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä päihdehoidon piiriin. Käyttötilat täydentävät muita huumehaittoja vähentäviä palveluja, ja niillä voi olla myönteisiä vaikutuksia suonensisäisesti huumeita käyttävien terveyteen ja turvallisuuteen.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan käyttötilojen hyödyistä on kertynyt kansainvälistä näyttöä muun muassa tartuntatautien, pistosinfektioiden ja yliannostusten ehkäisyssä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2020 julkaiseman selvitysraportin mukaan käyttötilat tavoittavat syrjäytyneimpiä pistämällä huumeita käyttäviä, kannustavat turvalliseen pistämisympäristöön, parantavat mahdollisuutta päästä perusterveydenhuoltoon ja päihdehoitoon sekä vähentävät yliannostusten esiintymistiheyttä. Pitkittäistutkimuksessa on havaittu, että viikoittainen valvottujen käyttötilojen käyttö oli yhteydessä matalampaan kokonaiskuolleisuuteen huumeita pistävillä henkilöillä. (*Huumausainepolitiikan vaikuttavat keinot, sovellettavuus Suomeen ja suositukset. THL:n selvitysraportti 2020*).

Huumeiden käyttöön liittyvät komplikaatiot ja yliannostukset kuormittavat erityisesti ensihoitoa, päivystystä ja erikoissairaanhoidoa. Yhden vakavan pistosinfektion hoidon kustannukset erikoissairaanhoidossa ovat selvityksen mukaan vähintään 10 000 euroa. Tämän lisäksi sairaalajakson jälkeen tarvitaan usein mahdollisesti pidempiaikaista haavanhoitoa ja kuntoutusta. Yhden HIV-tartunnan hoidon hinta yhteiskunnalle on noin 550 000 euroa. Suomessa erityisesti C-hepatiitin esiintyvyys pistämällä huumausaineita käyttävien ihmisten keskuudessa on poikkeuksellisen yleistä kansainvälissä vertailuissa tarkasteltuna. Hoitamattomana C-hepatiitti voi johtaa maksakirroosiin ja maksasyöpään. Pääkaupunkiseudulla huumeiden käyttäjien keskuudessa on levinnyt myös B-hepatiittivirusta ja viime vuosina uusia akuutteja B-hepatiittivirustartuntoja on ollut moninkertainen määrä aiempiin vuosiin verrattuna. Noin puolet veriviljelyissä todettavista MRSA-bakteereista liittyy HUS-alueella huumeiden käyttöön. MRSA-bakteeri aiheuttaa vaikeita yleisinfektioita, sekä hankalasti hoidettavia ihon ja pistopaikan infektioita.

Erikoissairaanhoidoa kuormittavat erityisesti huumeiden pistoskäyttöön liittyvät vakavat, hoitamattomina henkeä uhkaavat infektiot, kuten endokardiitti eli sydämen sisäarakenteiden tulehdus.

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp

Nämä vakavat infektiot vaativat pitkän, useita viikkoja kestävänsä sairaalahoidon usein erikoissairaanhoidossa, ja endokardiitin vaurioittamat sydänläpät saattavat vaatia leikkaushoitoa.

Käyttötiloissa olisi mahdollista tarjota kohdennettuja sosiaali- ja terveysalan palveluja kaikkein heikoimmassa asemassa oleville mielenterveys- ja päihdesairauksista kärsiville ihmisille, jotka elävät usein katuympäristössä. Samalla voisi tehostaa ohjausta hoitoon muihin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin sekä päihdehoitoon, kuten vieroitukseen, kuntoutukseen ja opioidikorvaushoitoon. Käyttötilat eivät kuitenkaan yksinään ratkaise ongelmaa, jos samanaikaisesti hoitopaikkoja ei yksinkertaisesti ole tai hoitojärjestelmä ei muusta syystä toimi.

Käyttötilojen hyötyjen lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on nostettu esille myös lakivaliokunnan lausunnossakin tunnistettuja käyttötiloihin liittyviä haittapuolia ja riskejä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy useisiin lakivaliokunnan lausunnossa esille nostettuihin huoliin. Lakivaliokunnan lausunnon (s. 8—9) mukaan käyttötilakokeilun mahdollistaminen edellyttää laaja-alaista sääntelyä useista muistakin seikoista, kuten toiminnan tavoitteista, sisällöstä, kohderyhmästä, sallituista päihhteistä, henkilökunnan ja asiakkaiden oikeuksista ja velvollisuuksista sekä turvallisuuteen ja valvontaan liittyvistä kysymyksistä. Huomioitava on erityisesti perusoikeuksien, kuten yhdenvertaisuuden, asettamat reunaehdot. Myös käyttöhuonekokeilun järjestämistapaa tulee pohtia. Oman toimialansa näkökulmasta lakivaliokunta toteaa, että kokeilulainsäädäntö on perusteltua sijoittaa muualle kuin rikoslakiin, koska rikoslakiin on lähtökohtaisesti perusteltua tehdä vain pysyviksi tarkoitettuja muutoksia. Rangaistavuudesta ei ole lähtökohtaisesti perusteltua tehdä myöskään alueellisia kokeiluja.

Käyttötilojen ei arvioida Suomessa juurikaan estävän yliannostuksesta johtuvia kuolemia, koska Suomessa huumeiden käyttöprofiili on erilainen muihin maihin verrattuna. Myrkytyskuolemia aiheuttaa eniten pitkävaikutteisten ja keskushermostoa lamaavien huumausaineiden samanaikainen käyttö, jossa vaarallinen myrkytystila tapahtuu vasta useita tunteja käyttämisen jälkeen. Suomessa yliannostuksista johtuvien kuolemien suora estäminen ei siten voisi olla käyttötilatoiminnan päätavoite, mutta tilanne voi kuitenkin muuttua, jos myös Suomeen leviää vahvoja synteettisiä opioideja.

Käyttötilojen riskinä on pidetty huumeiden käytön ja kysynnän ja siten myös huumekaupan lisääntymistä käyttötilojen läheisyydessä. Esille on myös tuotu, että käyttötilojen perustaminen voidaan myös tulkita viestiksi siitä, että huumausaineiden käyttöön suhtaudutaan aiempaa sallivammin, mikä voi lisätä huumausaineiden käyttöä ja kysyntää. Tämä voi osaltaan lisätä häiriöitä alueella, vaikka huumekauppa ja huumeiden käyttö ovat jo nykyään keskittyneet etenkin tietyille kaupunkialueille. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on nostettu esille, että käyttötilojen vaikutus yleiseen järjestykseen ei ole positiivinen, vaan alueella saattaa tapahtua myös aivan päinvastaista kehitystä. Tästä on nähty esimerkkejä pääkaupunkiseudulla ja muualla Suomessa. Vuonna 2019 Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan teettämässä selvitystyössä todetaan, että käyttötilan mahdollisia lieveilmiöitä voivat olla muun muassa huumekaupan lisääntyminen, huumeiden käyttäjien kerääntyminen alueelle, meteli, roskaaminen, järjestyshäiriöt ja omaisuusrikokset, kuten polkupyörävarkaudet tai näpistely (*Valvotun huumeidenkäyttötilan selvitysrhythä, Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala, selvitystyö 2019, s. 11*).

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp

Aloitteessa on todettu, että useat tutkimukset tukevat näkemystä käyttötilojen hyödyllisyydestä. Poliisihallituksen lausunnon mukaan monessa yhteydessä on viitattu muun muassa Portugalin huumeongelman ratkaisemiseen yli 20 vuotta sitten, mutta vastaavaa heroiini- ja erityisesti terveysongelmaa ei ole kuitenkaan Suomessa koskaan ollut. Portugalin tiukasta hoitoonohjausjärjestelmästä, hallinnollisista sanktioista ja käyttötiloista huolimatta huumausaineiden käytön on havaittu lisääntyneen viime vuosina ja esimerkiksi kannabiksen käyttäminen on yleistä alaikäisten ja nuorten keskuudessa, vaikka huumekuolemat ovatkin vähentyneet. Lisäksi Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskuksen (EMCDDA) mukaan huumeiden hallusapidon henkilökohtaiseen käyttöön pitäisi olla rikos käytön estämiseksi, ja useimmat maat määrittävätkin siitä vankeusrangaistuksen.

Johtopäätökset

Valiokunta painottaa, että huumeiden kokeilu ja käyttö alkavat usein alaikäisenä ja alaikäiset kärsivät huumeiden käytön aiheuttamista terveyshaitoista. Onnettomuustutkintakeskuksen nuorten tapaturmaisista huumekuolemista vuonna 2023 tekemän selvityksen (*T2023-S1 Nuorten tapaturmaisista huumekuolemat vuonna 2023*) mukaan huumeita käyttäville nuorille suunnatut palvelut eivät nyky muodossaan vastaa heidän palvelutarpeisiinsa. Palvelujärjestelmässä ei ole selkeitä toimintamalleja ohjata nuoria palveluihin, eivätkä he saa oikea-aikaisesti tarvitsemaansa apua. Myöskään poliisin tekemälle hoitoonohjaukselle ei ole kansallisesti yhtenäistä ja nuorta tukevaa toimintamallia tai palvelupolkua. Valiokunta pitää välttämättömänä, että huumeita käyttävien alaikäisten ja nuorten hoitokäytäntöjen, lääkehoidon, hoitoonohjausjärjestelmän, palvelukokonaisuuden ja palveluketjujen ongelmiin etsitään ratkaisuja käyttötilakokeilusta riippumatta Onnettomuustutkintakeskuksen selvityksen suositusten pohjalta.

Onnettomuustutkintakeskuksen raportissa ei suositeltu käyttöhuoneita, mutta sen sijaan raportissa korostettiin esimerkiksi lastensuojelun kehittämistä. Lastensuojelun kokonaisuudistus on kirjattu pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että lastensuojelun kehittämisen otetaan huomioon Onnettomuustutkintakeskuksen raportin suositukset lastensuojelun uudistamisesta vastaamaan huumeita käyttävien nuorten palvelutarpeita. Valiokunta huomauttaa, että nuorista huumeiden käyttöön kuolleista alle prosentti oli ollut kuollessaan tai viimeisen elinvuotensa aikana korvaushoidossa. Yli 25-vuotiaista korvaushoidossa oli ollut 13 prosenttia (*Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Helsingin kaupungin tutkimus, THL:n tiedote 10.2.2023*). Tämä tukee johtopäätöstä, että hoitoon pääsyyn liittyvät ongelmat ovat ainakin osasy syy nuorten huumekuolemiin.

Sosiaali- ja terveystieteistä näkökulmasta on valiokunnan mielestä myös huomioitava, että hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa 1.1.2023. Mielenterveys- ja päihdelainsäädäntö uudistui samaan aikaan (HE 197/2022 vp). Mielenterveyden hoidosta, päihde- ja riippuvuushoidosta sekä sosiaalihuollon mielenterveys- ja päihdetyöstä säädetään nyt ensisijaisesti terveydenhuoltolaissa ja sosiaalihuoltolaissa. Uudistuksen tavoitteena on parantaa mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta, laatua ja tarpeenmukaisuutta sekä vahvistaa asiakkaan oikeuksia saada yhdenvertaisesti tarvitsemiaan palveluja kaikissa ikäryhmissä. Muutoksilla tavoitellaan muun muassa kiireelliseen päihdehoitoon pääsyn sekä kiireettömään laitoshoidon pääsyn paranemista. Hyvinvointialueille varattiin myös uudistuksen toteuttamiseen tarvittava rahoitus.

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp

Ottaen huomioon viime aikoina toteutetut hallinnon, palvelulainsäädännön ja toiminnan muutokset sosiaali- ja terveysvaliokunta ei pidä nyt perusteltuna periaatteellisesti merkittävien muutosten tekemistä Suomen huumausainepolitiikkaan. Huumeiden käyttöön ja huumehaittojen ehkäisyyn voidaan vaikuttaa kehittämällä olemassa olevia palvelurakenteita asiakaslähtöisemmiksi ja helpommin saavutettaviksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että päihdesairauksista kärsiville on tarjolla matalan kynnyksen helposti saavutettavia palveluja, joissa on mahdollisuus esimerkiksi terveysneuvontaan, puhtaiden neulojen vaihtoon, hoitoonohjaukseen ja mahdollisuuksien mukaan myös sairaanhoidollisiin palveluihin. Erityisesti lasten ja nuorten palveluita vahvistamalla voidaan ennaltaehkäistä huumeongelmien kärjistymistä. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on tältä osin priorisoitu esimerkiksi terapiatakuun ja lastensuojelun kehittämistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että päihdepolitiikan kehittämistyötä jatketaan, erityisesti mielenterveyspalvelujen ja päihdepalvelujen yhteistoiminnan vahvistamisen osalta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hylkää kansalaisaloitteeseen KAA 3/2023 vp sisältyvän ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä.

Helsingissä 13.12.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd (osittain)
jäsen Pia Sillanpää ps (osittain)
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Ville Väyrynen kok
varajäsen Mari Kaunistola kok
varajäsen Milla Lahdenperä kok
varajäsen Aki Lindén sd (osittain)
varajäsen Mira Nieminen ps (osittain)
varajäsen Jaana Strandman ps (osittain)

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

valiokuntaneuvos Päivi Salo

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp
Vastalause /vas, sd, vihr

Vastalause

Perustelut

Huumeiden käyttötilat ovat palvelumuoto, joissa huumeiden käyttäjät voivat käyttää laittomia päihteitä terveydenhuollon työntekijän valvonnassa ja vähemmän haitallisesti kuin kadulla ja muissa valvomattomissa tiloissa. Niissä myös ohjataan huumeiden käyttäjiä vähemmän haitallisiin käyttötapoihin ja annetaan puhtaita pistovälineitä, jolloin pistovälineiden yhteiskäytöstä johtuva infektioiden (etenkin HIV ja hepatiitti C) leviäminen vähenee. Terveydenhuollon henkilökunta on välittömästi saatavilla, jos yliannostuksia tapahtuu.

Ensimmäinen huumeiden käyttötila perustettiin Sveitsin Berniin jo lähes 40 vuotta sitten vuonna 1986. Tällä hetkellä Euroopassa käyttötiloja on yhteensä noin 100 ja ainakin 12 maassa: Hollannissa, Saksassa, Espanjassa, Tanskassa, Kreikassa, Ranskassa, Norjassa, Islannissa, Belgiassa, Portugalissa, Luxemburgissa ja Sveitsissä. Euroopan ulkopuolella käyttötiloja on ainakin Australiassa, Kanadassa ja Yhdysvalloissa.

Lakivaliokunta on lausunnossaan (LaVL 14/2024 vp) käsitellyt käyttötilojen perustamista toimialansa mukaisesti rikosoikeudellisen sääntelyn näkökulmasta. Huumausaineiden käyttötiloista ei ole Suomessa nykyisin sääntelyä. Voimassa oleva sääntely myös estää käyttötilojen perustamisen. Huumausaineiden hallussapito ja käyttö on huumausainelain (373/2008) 5 §:n 1 momenttiin sisältyvän yleiskiellon mukaan kielletty. Kiellostä voidaan kuitenkin lainkohdan mukaan poiketa lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa sekä teollisen käytön tarkoituksissa siten kuin niistä erikseen huumausainelaissa tai muualla laissa säädetään.

Rikoslain (39/1889) mukaan huumausaineiden käyttö ja hallussapito ovat rangaistavia tekoja. Rangaistavuudesta säädetään rikoslain 50 luvussa. Lisäksi rikokseen sovelletaan yleisiä avunantoa ja yllytystä koskevia rikoslain 5 luvun säännöksiä. Rikoslain 50 luvussa säädetään myös toimenpiteistä luopumisesta. Luvun 7 §:n mukaan huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta samassa luvussa säädetystä rikoksesta voidaan sen lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa tai tässä laissa säädetään, jättää syyte nostamatta tai rangaistus tuomitsematta myös silloin, jos epäiltyä rikosta tai rikosta on huumausaineen määrä ja laatu, käyttötilanne sekä olosuhteet muutoinkin huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Syyte voidaan myös jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksesta epäilty tai tekijä on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.

Esitutkinta puolestaan saadaan esitutkintalain 3 luvun 9 §:n mukaan jättää toimittamatta tai jo aloitettu esitutkinta lopettaa sellaisen rikoksen johdosta, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä. Lisäksi esitutkintalain 10 luvun 3 §:n mukaan poliisi tai tutkinnanjohtajana toimiessaan syyttäjä voi antaa rikoksesta epäiltynä olleelle suullisen tai kirjallisen huomautuksen, jos esitutkinta lopetetaan 3 luvun 9 §:n nojalla.

Lakivaliokunta on lausunnossaan (s. 3—6) käsitellyt käyttötiloja myös EU-oikeuden ja kansainvälisen oikeuden näkökulmasta sekä tarkastellut muiden maiden käyttötiloja koskevia sääntely-

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp
Vastalause /vas, sd, vihr

ratkaisuja. Lausunnon mukaan kansainväliset huumausaineyleissopimukset tai EU-lainsäädäntö eivät muodosta estettä huumausaineiden käyttöhuonekokeilulle.

Lakivaliokunta ei lausunnossaan (s. 2) ota kantaa siihen, tulisiko kansalaisaloitteessa ehdotettua lainvalmistelua huumausaineiden käyttötilojen kokeilemiseksi käynnistää, koska ehdotus liittyy pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon alaan. Lausunnon (s. 8) mukaan Suomen huumausainepolitiikka on pitkään perustunut huumeiden käytön ja hallussapidon laajaan kieltoon ja rangaistavuuteen. Toisaalta on myös ymmärretty tarve tuki- ja hoitotoimenpiteille ja korostettu sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteiden ensisijaisuutta. Lausunnon (s. 8) mukaan kansalaisaloitteessa ehdotettu käyttötilakokeilu edellyttää huolellista pohdintaa suhteessa siihen, että huumausaineiden käyttö ja hallussapito on huumausainelain 5 §:n 1 momentin mukaan kielletty ja rikoslain 50 luvussa säädetyn mukaisesti rangaistavaa.

Valvottujen käyttötilojen tavoitteet, hyödyt ja riskit

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan käyttötilojen ensisijainen tavoite on estää huumeiden käytön aiheuttamia yliannostuskuolemia, vähentää kuolleisuutta, ehkäistä veriteitse tarttuvien tautien leviämistä ja epähygieenisestä pistämisestä aiheutuvia vaikeita komplikaatioita ja näistä erikoissairaanhoidolle koituvaa taakkaa sekä pienentää yleistä sairastavuutta.

Toinen tärkeä tavoite on huumeita käyttävien ihmisten ohjaaminen päihdehoitoon, muihin haittoja vähentäviin palveluihin sekä yleisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Käyttötiloihin hakeutumalla huumeita käyttävät ihmiset saisivat myös sosiaalista tukea ja mahdollisuuden rakentaa luottamuksellisia suhteita sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa, mikä osaltaan vähentäisi huumeiden käyttöön liittyvää häpeäilemää ja edistäisi huumeita käyttävien ihmisten integroitumista yhteiskuntaan. Käyttötiloilla voisi näin ollen olla huumeiden käyttäjien elämänlaatua parantavia vaikutuksia.

Käyttötilojen tarkoituksena on tavoittaa etenkin vakavasti syrjäytyneitä suonensisäisiä huumeita käyttäviä ihmisiä ja ohjata heitä muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä päihdehoidon piiriin. Käyttötilat täydentävät muita huumehaittoja vähentäviä palveluja, ja niillä on myönteisiä vaikutuksia suonensisäisesti huumeita käyttävien terveyden ja turvallisuuden lisäksi yleiseen järjestykseen ja julkisten tilojen siisteyteen sekä asukkaiden turvallisuudentunteeseen alueilla, joilla esiintyy julkista huumeiden käyttöä ja siihen kytkeytyvää rauhattomuutta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan käyttötilojen hyödyistä on kertynyt merkittävää kansainvälistä näyttöä muun muassa tartuntatautien, pistosinfektioiden ja yliannostusten ehkäisyssä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2020 julkaiseman selvitysraportin mukaan käyttötilat tavoittavat syrjäytyneimpiä pistämällä huumeita käyttäviä, kannustavat turvalliseen pistämisympäristöön, parantavat mahdollisuutta päästä perusterveydenhuoltoon ja päihdehoitoon sekä vähentävät yliannostusten esiintymistiheyttä. Pitkittäistutkimuksessa on havaittu, että viikoittainen valvottujen käyttötilojen käyttö oli yhteydessä matalampaan kokonaiskuolleisuuteen huumeita pistävillä henkilöillä. (*Huumausainepolitiikan vaikuttavat keinot, sovellettavuus Suomeen ja suositukses. THL:n selvitysraportti 2020.*)

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp
Vastalause /vas, sd, vihr

Inhimillisen kärsimyksen vähentämisen lisäksi käyttötiloilla voidaan saavuttaa myös taloudellisia hyötyjä. Huumeiden käyttöön liittyvät komplikaatiot ja yliannostukset kuormittavat erityisesti ensihoitoa, päivystystä ja erikoissairaanhoidoa. Yhden vakavan pistosinfektion hoidon kustannukset erikoissairaanhoidossa ovat selvityksen mukaan vähintään 10 000 euroa. Tämän lisäksi sairaalajakson jälkeen tarvitaan usein mahdollisesti pidempiaikaista haavanhoitoa ja kuntoutusta. Yhden HIV-tartunnan hoidon hinta yhteiskunnalle on noin 550 000 euroa. Suomessa erityisesti C-hepatiitin esiintyvyys pistämällä huumausaineita käyttävien ihmisten keskuudessa on poikkeuksellisen yleistä kansainvälissä vertailuissa tarkasteltuna. Hoitamattomana C-hepatiitti johtaa maksakirroosiin ja maksasyöpään. Pääkaupunkiseudulla huumeiden käyttäjien keskuudessa on levinnyt myös B-hepatiittivirusta ja viime vuosina uusia akuutteja B-hepatiittivirustartuntoja on ollut moninkertainen määrä aiempiin vuosiin verrattuna. Noin puolet veriviljelyissä todettavista MRSA-bakteereista liittyy HUS-alueella huumeiden käyttöön. MRSA-bakteeri aiheuttaa vaikeita yleisinfektioita sekä hankalasti hoidettavia ihon ja pistopaikan infektioita.

Käyttötilat voivat vähentää terveydenhuollon päivystysten kuormitusta sekä kalliiden erikoissairaanhoidon toimenpiteiden tarvetta, koska mahdolliset infektiot ja tartuntataudit voidaan valvotuissa käyttötiloissa tunnistaa nykyistä varhaisemmassa vaiheessa jo perustasolla. Erikoissairaanhoidoa kuormittavat erityisesti huumeiden pistoskäyttöön liittyvät vakavat, hoitamattomina henkeä uhkaavat infektiot, kuten endokardiitti eli sydämen sisäarakenteiden tulehdus. Nämä vakavat infektiot vaativat pitkän, useita viikkoja kestävänsä sairaalahoidon usein erikoissairaanhoidossa, ja endokardiitin vaurioittamat sydänläpät saattavat vaatia leikkaushoitoa.

Käyttötiloissa on mahdollista tarjota kohdennettuja sosiaali- ja terveysalan palveluja kaikkein heikoimmassa asemassa oleville mielenterveys- ja päihdesairauksista kärsiville ihmisille, jotka elävät usein katuympeiristössä. Samalla voidaan tehostaa ohjausta hoitoon muihin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin sekä päihdehoitoon, kuten vieroitukseen, kuntoutukseen ja opioideikorvaushoitoon. Lisäksi saadun selvityksen mukaan käyttötila mahdollistaa nopean tiedonlevityksen huumeiden käyttäjille, jos uhat esimerkiksi heroiinin tai fentanylin leviämisestä toteutuvat. Valvotuissa käyttötiloissa voitaisiin tarjota myös raskauden ja seksitautien ehkäisyyn liittyvää neuvontaa, testausta ja välineitä sekä ohjata jatkohoitoon seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyen.

Käyttötilojen hyötyjen lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on nostettu esille myös lakivaliokunnan lausunnossakin tunnistettuja käyttötiloihin liittyviä haittapuolia ja riskejä.

Käyttötilojen ei arvioida Suomessa juurikaan estävän yliannostuksesta johtuvia kuolemia, koska Suomessa myrkytyskuolemia aiheuttaa eniten pitkävaikutteisten ja keskushermostoa lamaavien huumausaineiden samanaikainen käyttö, jossa vaarallinen myrkytystila tapahtuu vasta useita tunteja käyttämisen jälkeen. Suomessa yliannostuksista johtuvien kuolemien suora estäminen ei siten voisi olla käyttötilatoiminnan päätavoite, mutta tilanne voi kuitenkin muuttua, jos myös Suomeen leviää vahvoja synteettisiä opioideja.

Käyttötilojen riskinä on pidetty huumeiden käytön ja kysynnän ja siten myös huumekaupan lisääntymistä käyttötilojen läheisyydessä. Esille on myös tuotu, että käyttötilojen perustaminen voidaan myös tulkita viestiksi siitä, että huumausaineiden käyttöön suhtaudutaan aiempaa salli-

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp
Vastalause /vas, sd, vihr

vammin, mikä voi lisätä huumausaineiden käyttöä ja kysyntää. Tämä voi osaltaan lisätä häiriöitä alueella, vaikka huumekauppa ja huumeiden käyttö on jo nykyään keskittynyt etenkin tietyille kaupunkialueille. Käyttötilan mahdollisia lieveilmiöitä voivat saadun selvityksen mukaan olla lisäksi meteli, roskaaminen, järjestyshäiriöt ja omaisuusrikokset.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kansainvälisten tutkimusten ja kokemusten perusteella käyttötilat eivät kuitenkaan ole lisänneet huumausaineisiin ja niiden käyttöön liittyvää rikollisuutta, huumekauppaa tai lieveilmiöitä käyttötilojen lähiympäristössä. Tutkimusten mukaan käyttötilat vähentävät häiriöitä julkisissa tiloissa ja pistovälineistä aiheutuvia haittoja naapurustossa. Käyttötilan henkilökunnan, siellä asioivien asiakkaiden ja poliisin aktiivisella yhteistyöllä sekä ympäristötyöllä voidaan ehkäistä ja vähentää lieveilmiöitä.

Käyttötilojen perustaminen ja ylläpito aiheuttavat myös kustannuksia terveydenhuollolle ja rajallisin resurssein toimiville hyvinvointialueille. Lakivaliokunta nostaa lausunnossaan esille myös poliisin rajalliset resurssit. Käyttötilakokeilua ei ole lakivaliokunnan (s. 7) mukaan perusteltua rakentaa sellaisen oletuksen varaan, jossa lieveilmiöiden torjunta perustuisi merkittävässä määrin poliisin näkyvään ja jatkuvaan valvontaan.

Toteamme, että käyttötilojen yhteydessä nousee usein esille myös huoli henkilöstön turvallisuudesta ja mahdollisesta fyysisen väkivallan uhasta. Sosiaali- ja terveydenhuollon alan henkilöstön veto- ja pitovoiman näkökulmasta henkilöstön turvallisuus on merkittävä asia. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin tuotu esiin, että huumeiden käyttötilat tarjoavat turvallisemman ympäristön sekä huumeiden käyttäjille että hoitohenkilökunnalle verrattuna kadulla tehtävään työhön. Käyttötiloissa työskentelevän henkilökunnan on helpompi ennaltaehkäistä väkivaltaa sekä muita turvallisuusriskejä, joita voi esiintyä kadulla tehtävässä työssä. Pistettäviä huumeita käyttävien asiakkaiden ohjaaminen valvottuihin käyttötiloihin vähentää tämän asiakasryhmän käyntejä muissa terveydenhuollon palvelupisteissä.

Johtopäätökset

Pidämme edellä todettuja käyttötiloilla tavoiteltuja hyötyjä sosiaali- ja terveystaloudellisesti painavina käyttötiloihin mahdollisesti sisältyvistä riskeistä huolimatta. Pidämme perusteltuna kansalaisaloitteessa ehdotetun kokeilun edistämistä ja edellyttämme, että huumeiden käyttötilakokeilua koskeva lainsäädäntö valmistellaan. Käyttötilakokeilu mahdollistaisi käyttötilojen hyötyjen arvioinnin suomalaisessa ympäristössä, jossa useiden päihteiden samanaikainen käyttö on vallitsevaa.

Painotamme, että käyttötilakokeilun edistäminen ei ole yhteiskunnallinen viesti siitä, että huumeiden käyttö olisi hyväksyttävää, vaan tutkimukseen ja kansainvälisiin kokemuksiin pohjautuva keino edistää vaikeasta riippuvuussairaudesta kärsivien ja yhteiskunnasta jo syrjäytyneiden ihmisten terveyttä, hyvinvointia ja elämänlaatua vähentäen samalla huumeiden käytöstä muulle yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja ja kustannuksia. Korostamme, että käyttötilat täydentävät muita huumehaittoja vähentäviä palveluja eikä käyttötilakokeilun edistäminen ole ristiriidassa ehkäisevien päihdepalvelujen ja huumausaineiden käytön vähentämisen tavoitteen kanssa. Käyttötilakokeilun rinnalla tulee samanaikaisesti edistää varhaista puuttumista ja päihdepalvelujen saatavuutta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa niin, että eri kohderyhmille on tarjolla useita erilaisia

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp
Vastalause /vas, sd, vihr

palveluja. Käyttötilakokeilu tarjoaa mahdollisuuden kerätä tietoa ja tutkimusaineistoa huumeiden käytöstä ja siihen liittyvistä terveysongelmista, mistä on hyötyä myös tehokkaampien huumehaittojen ehkäisystrategioiden kehittämisessä.

Jatkovalmistelu

Toteamme lakivaliokunnan (s. 9) tavoin, että käyttötilakokeilu vaatii sekä muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntöön että uutta sääntelyä. Tämä edellyttää valiokunnan näkemyksen mukaan laaja-alaista ja huolellista arviointia poikkeahallinnollisesti muiden maiden esimerkit ja kokemukset huomioon ottaen. Käyttötilaa koskevan sääntelyn tulee olla riittävän täsmällistä ja tarkkaraajaista siten, että kielletyn ja sallitun toiminnan raja on mahdollisimman selkeä. Käyttötilakokeilun edellyttämiä lainsäädäntömuutoksia on jo selvitetty sosiaali- ja terveysministeriön, oikeusministeriön ja sisäministeriön virkamiesryhmässä (*Huumausaineiden käyttöhuoneet -selvitys kokeilun edellyttämiä lainsäädäntömuutoksista 26.1.2023*), jonka johtopäätöksiä voidaan hyödyntää myös jatkovalmistelussa.

Käyttötilakokeilun mahdollistava lainsäädäntö edellyttää jonkinlaista poikkeusta huumausaineiden käytön rangaistavuuteen. Edellä mainitun virkamiesselvityksen mukaan valvotun käyttötilan kokeileminen olisi mahdollista siten, että erillisessä käyttötilaa koskevassa laissa tai huumausainelaisissa säädetään poikkeus huumausaineiden käytön ja omaa käyttöä varten tapahtuvan hallussapidon kielloista tai vaihtoehtoisesti muutetaan rikoslain toimenpiteistä luopumista koskevaa 50 luvun 7 §:ää.

Lakivaliokunnan lausunnon (s. 8) perusteella käyttötilakokeiluun liittyy kysymys siitä, säilytetäänkö huumausaineiden käyttö ja hallussapito omaa käyttöä varten käyttötilassa rangaistavana vai ei ja millaisia vaikutuksia eri sääntelyvaihtoehdoilla on. Kyse ei ole siten lakivaliokunnan mukaan vain sääntelyteknisestä, vaan myös periaatteellisesta ja käytännön kannalta merkittävästä kysymyksestä, joka edellyttää huolellista pohdintaa. Käyttötilassa tapahtuvan teon lisäksi pohtia tulisi myös kysymystä siitä, miten huumausaineiden hallussapitoon suhtaudutaan, kun henkilö on matkalla käyttötilaan. Esimerkiksi Norjassa poliisien ja syyttäjien harkintavallassa on se, ettei ryhdytä toimenpiteisiin niiden vakavasti huumeongelmaisten käyttäjien osalta, jotka ovat matkalla käyttötiloihin tai sieltä pois.

Yhdymme lakivaliokunnan lausuntoon, mutta korostamme kuitenkin, että koska käyttötilakokeilun tavoitteet ja perustelut ovat ensisijaisesti sosiaali- ja terveystieteelliset, rikosoikeudellisen sääntelyn ei tule estää huumeriippuvaisten käyttäjien palvelujen kehittämistä. Myös kansainväliset kokemukset osoittavat, että rikoslain sääntely ei ole ollut esteenä käyttötiloille osana palvelujärjestelmää.

Pidämme tärkeänä, että käyttötilakokeilua koskevassa lainvalmistelussa mahdollistetaan käyttötilakokeilu hallitusti, mutta kuitenkin useammalla hyvinvointialueella eri puolilla Suomea. Kokeilun avulla on valiokunnan näkemyksen mukaan tarpeen saada riittävän laajasti kokemuksia, jotta mahdollinen kokeilun jälkeen voimaan tuleva toistaiseksi voimassa oleva sääntely voidaan valmistella huomioiden palvelutarve sekä alueelliset olosuhteet eri puolilla Suomea.

Valiokunnan mietintö StVM 30/2024 vp
Vastalause 1 /vas, sd, vihr

Pidämme välttämättömänä, että käyttötilakokeilua koskevassa lainvalmistelussa arvioidaan huolellisesti, ketkä kuuluvat palvelun kohderyhmään ja miten kohderyhmää mahdollisesti rajataan. Valmistelussa tulee kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että miten lasten asema ja oikeudet ratkaistaan käyttötilakokeilussa. Katsomme, että käyttötilakokeilu tulee lähtökohtaisesti rajata täysi-ikäisille huumeiden käyttäjille ja alaikäiset käyttötiloihin pyrkivät tulee ohjata lastensuojelun palveluihin.

Painotamme, että huumeiden kokeilu ja käyttö alkavat usein alaikäisenä ja myös alaikäiset kärsivät huumeiden käytön aiheuttamista terveyshaitoista. Onnettomuustutkintakeskuksen nuorten tapaturmaisista huumekuolemista vuonna 2023 tekemän selvityksen (*T2023-S1 Nuorten tapaturmaisista huumekuolemat vuonna 2023*) mukaan huumeita käyttäville nuorille suunnatut palvelut eivät nyky muodossaan vastaa heidän palvelutarpeisiinsa. Palvelujärjestelmässä ei ole selkeitä toimintamalleja ohjata nuoria palveluihin, eivätkä he saa oikea-aikaisesti tarvitsemaansa apua. Myöskään poliisin tekemälle hoitoonohjaukselle ei ole kansallisesti yhtenäistä ja nuorta tukevaa toimintamallia tai palvelupolkua. Pidämme välttämättömänä, että huumeita käyttävien alaikäisten ja nuorten hoitokäytäntöjen, hoitoonohjausjärjestelmän, palvelukokonaisuuden ja palveluketjujen ongelmiin etsitään ratkaisuja käyttötilakokeilusta riippumatta Onnettomuustutkintakeskuksen selvityksen suositusten pohjalta.

Pidämme tärkeänä, että jatkovalmistelussa arvioidaan laajasti käyttötilakokeilun vaikutuksia paitsi käyttötilojen järjestämiseen myös terveydenhuollon, sosiaalihuollon sekä poliisitoimen tehtäviin ja vastuisiin. Pidämme tärkeänä, että käyttötilakokeilulla ei lisätä huumausaineiden kysyntää tai tarjontaa eikä huumausainerikollisuutta. Tämä edellyttää, että käyttötilatoimintaa ja siihen mahdollisesti liittyviä lieveilmiöitä ennaltaehkäistään, valvotaan ja torjutaan tehokkaasti toimivaltaisten viranomaisten toimivaltuuksilla ja yhteistyöllä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy kansalaisaloitteeseen KAA 3/2023 vp sisältyvän ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä.

Helsingissä 13.12.2024

Aino-Kaisa Pekonen vas
Ilmari Nurminen sd
Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Aki Lindén sd
Bella Forsgrén vihr